

РОЗДІЛ 10 РЕЦЕНЗІЇ

УДК 811.161.2-84 Д07

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.34.2.34>

БАГАТОГРАННІСТЬ ДМИТРА ДОНЦОВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЙОГО СЕНТЕНЦІЙ-ЦИТАТ

Рецензія на словник Оксани Микитюк «Щастя – бути сильним. Афоризми та сентенції Дмитра Донцова». Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 392 с.¹

Харчук Л.В.,
orcid.org/0000-0003-0063-1956
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»

Промовиста назва словника афоризмів і сентенцій Дмитра Донцова «Щастя – бути сильним» авторства Оксани Микитюк – відомої філологині та дослідниці мови видатного українського політичного мислителя – говорить сама за себе, позаяк потужна енергетика думки Дмитра Донцова не залишить байдужим і поціновувачів його творчості, й усіх прихильників влучного, меткого, полум'яного та вогненного слова.

Рецензований тематичний збірник афоризмів та сентенцій-цитат дає розуміння багатого джерела мовного матеріалу, почерпнутого з праць Дмитра Донцова, адже сьогоднішня культур-

но-політична царина знань немислима без аксіоматичних визначень термінів та роботи над текстами ідеолога українського націоналізму, позаяк мислитель у своїх працях апелює до ідеологічних засад тогочасних реалій, викриває деморалізаційну функцію комуністичної ідеології та формує державотвірну свідомість.

Передусім зазначимо, що оформлення збірки є надзвичайно креативним і доречним: на обкладинці та в тексті словника використано зорові маркери – меч і перо. Це підтверджує читачеві, який бере до рук цю працю вперше, чітко усвідомлення того, що Дмитро Донцов, як геніальний публіцист, літературний критик, філософ, політичний діяч вправно володів словом-мечем.

Ґрунтовно написана передмова «Енергетика мислі виняткової людини», автором якої є літературознавець, публіцист, редактор-упорядник низки видань, засновник та керівник Науково-ідеологічного центру ім. Д. Донцова Олег Баган, з перших сторінок занурює у світ слова визначного українського мислителя. Автор передмови показав Дмитра Донцова як неперевершену особистість, яка вміла обстоювати державницькі цінності та надихала своїми ідеями на боротьбу. Як влучно зазначає автор переднього слова: «Афористика Дмитра Донцова – це, може, одна з найцікавіших тем в українській гуманітаристиці ХХ ст. Цей автор захоплює читача вже самим стилем і способом свого мислення» [1, с. 4], тому саме завдяки виданню «Щастя – бути сильним» можна відчутти «...колосальну силу волі, подану

¹ Щастя – бути сильним. Афоризми та сентенції Дмитра Донцова / автор ідеї та укладач Оксана Микитюк. Науковий консультант – Ірина Фаріон. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 392 с.

в енергетиці слова» видатного Дмитра Донцова, адже «...його динаміка мислі, пекучість стилю, барвистість образу чарують, проймають, болять, поривають» [1, с. 4]. Олег Баган також слушно зауважує, що збірка «є правдивою скарбівнею думки» великого митця, а її особливістю є те, що його авторка Оксана Микитюк вправно зуміла передати через сентенції-цитати всю глибочінь філософії Донцова, влучність суджень, розмах бачень, ірраціональну енергетику узагальнень, войовничість тверджень [1, с. 10].

Авторці ідеї Оксані Микитюк вдалося в слові до читача чітко й лаконічно окреслити призначення словника, зазначивши, що «Афоризми та сентенції Дмитра Донцова: «Щастя бути сильним» – це: СИЛА Божої мудрости, ідеї, правди, віри, характеру, переконань, незнищенности нації, величі України та українців, національної культури та літератури. Усі ідейні та ідеологічні настанови пропонованого збірника є базою, щоб гідно пройти життєву дорогу» [1, с. 3]. Зазначимо, що укладачка збірки продумала подання матеріалу через логічні дороговкази, якими є сім тематичних розділів, що відтворюють Божу мудрість, духові цінності, ментальні риси, життєвий і суспільний устрій, державницьку та національну політику, світоглядіві доктрини, напрями, течії, літературу та культуру. Саме такі домінанти, стимулюючи образне мислення читача, допомагають з'ясувати складні мовно-історичні реалії.

Доречно наголосити, що кожен розділ відтворено через підрозділи, зокрема, «*Божя мудрість*» наповнена цитатами Д. Донцова про силу Божих законів, християнську віру, Старий та Новий Заповіт. У розділі «*Духові цінності*» Оксана Микитюк зробила ретельну вибірку сентенцій Д. Донцова, в яких розкрито такі фундаментальні категорії як правда, мудрість, віра, воля, любов, сила. Тематична категорія «*Ментальні риси*» презентує сентенції-цитати Дмитра Донцова, в яких він розкриває ідеали життя, чесноти, занепад цих чеснот, героїзм та патріотизм, характер, славу, свободу, щастя. Розділ «*Життєвий і суспільний устрій*» подано через засадничі категорії: Україна та українці, суспільна ієрархія, традиції та закони життя, характеристика провідної верстви нації, суть природи об'єднання, поразницька залежність від росії, суспільно-політичне тло державного устрою тощо.

У тематичній категорії «*Державницька та національна політика*» авторка вдало зробила вибірку засадничих і прогресивних векторів думки видатного політика, а саме: презентовано розуміння таких понять як ідеологія та ідея («Те,

що перестає існувати як ідея, зникає як дійсність» [1, с. 196]); аргументаційні ідеї («У слабкого ніхто не шукатиме опори» [1, с. 207]); нація як сутність («Нашим ідеалом має бути невіддільна нація із власним національно-політичним ідеалом» [1, с. 216]); національні чинники («Єдиним революційним чинником на Сході Європи є тепер національна ідея, бо лише вона веде до визволення народів» [1, с. 242]); політика («Політика народу впливає з його духа, з духа його вождів. А цей дух – з його містичних праджерел» [1, с. 252]); види політиків («Не виведуть нас на спасенну путь ті, що пропагують безідейність у політиці й безхарактерність у житті» [1, с. 261]); держава («Оборонитися від Москви – частина нашої програми, ціла програма – се знищення її великодержавности, се її стале ослаблення» [1, с. 282]); влада («Чия влада, того і правда» [1, с. 287]); ворог («Щоби не довіряти ворогові, треба його уважати за такого» [1, с. 291]); війна («Головні моральні потенції, які грають ролю на війні, є такі: таланти воєначальника, войовничі чесноти війська і його дух» [1, с. 294]); містика («Як віра втілюється в церкві, так національна містика – в політиці» [1, с. 295]). Зауважено, що кожен з розділів збірки відтворює ідеологічну спрямованість тексту, а кожна сентенція яскраво ілюструє державницьке мислення Д. Донцова, що наразі так актуально й гостро звучить в умовах московсько-української війни.

У розділі «*Світоглядіві доктрини, напрями, течії*» укладачка ретельно й скрупульозно зробила вибірку політичних доктрин Д. Донцова, що формують розгалужену терміну систему з розлогою базою аргументації. Оксана Микитюк віднайшла дефініції політичних термінів у творах видатного мислителя й чітко згрупувала їх за підтемами: доктрини та догми («Хто не нагинає доктрини до своїх цілей, того нагинає до своїх доктрин – знаряддя в спритніших руках» [1, с. 299]); демократія («Що є демократія? Демократія – це форма політичної організації (держави, нації чи партії), основною прикметою якої є стремління якнайбільшому числу членів збірноти забезпечити участь у формуванні загальної волі. Але ся форма не є панацеєю» [1, с. 302]), націоналізм («Націоналізм – це інтегральна ідея, це свіжа ідея. Вона потребує для пропаганди голосної зали, не напханої старими меблями, що вбивають звук. Націоналізм – новий світогляд, а новий світогляд має вчити ходити інших, а не спиратися на чужі костурі» [1, с. 316]); соціалізм («Соціалізм, тоталітаризм і терор нерозлучні одне від другого» [1, с. 322]); большевізм («Большевізм,

поставивши собі одну мету – захоплення влади, не лякався збудити звіра – народний гнів, на гребені якого дійшов до шпилів влади» [1, с. 324]); комунізм («Досвід гітлеризму, та й теперішніх демократів, показує, що не можна поборювати комунізм, переймаючи доктрини ворога чи кокетуючи з ними» [1, с. 328]), капіталізм («Справа ні трохи не зміниться, хоч би хто репрезентував московський капіталізм – дияволи реакції чи ангели лібералізму» [1, с. 330]), імперіялізм («Дух імперіялізму, вічного неспокою, праці, підприємливості є міцний, як саме життя, і непоборний, як смерть. Він лише робить націю сильною економічно, здоровою духово і шанованою політично. Він лише може вирвати наріз з провінційної трясовини на широкий шлях історії. І біда цій нації, в якій завмирає сей дух!» [1, с. 332]); інтернаціоналізм («Інтернаціоналізм – це завжди маска носіїв чужої правди» [1, с. 334]); збірні доктрини в цьому розділі презентовано яскравими сентенціями-цитатами про течії та напрямки, про доктрину гуманітаризму та лібералізму, ідеалізм, головні сили суспільності, про віру в демократію та соціалізм тощо.

Надзвичайно цікавою є тематична категорія «Література та культура», в якій ґрунтовно зроблено вибірку сентенцій-цитат Дмитра Донцова про літературне життя, Тараса Шевченка та його оточення, гроно таких класиків як Іван Франко, Леся Українка, Олена Пчілка, Василь Стефаник, літературу ХХ століття, культурну царину, демократизаційну суть російської літератури.

Праця «Щастя – бути сильним» створена на основі публіцистичних праць Д. Донцова, що дає змогу подати матеріал словника вмотивовано, логічно, доступно, чітко. Варто наголосити, що в збірці подано паспортизацію до кожного вислову, що науково виправдано, позаяк це змога побачити назву праці мислителя, а сторінкове покликання дозволяє читачеві звернутися до джерельного матеріалу (а це 18 фундаментальних праць Д. Донцова) і уможливує відтворення контексту цитати.

Усі розділи словника увиразнюють мовні риси, притаманні стилю Д. Донцова. Приміром, за матеріалом можна вивчати лексико-семан-

тичний склад мови, зокрема, багатозначність лексем, явище паронимазії в системі дискурсу, тавтологію як свідчення сили мови та антитезу з широким діапазоном відтінків. Сентенції збірки також насичені численними мовними засобами, передусім чіткими дефініціями, умотивованими синонімами, яскравими метафорами, інтелектуальними антитезами та аргументованими фразеологізмами.

Отже, сила Божої мудрости, сила ідеї, сила правди, сила характеру, сила переконань, сила незнищенности нації, сила величі України та українців, сила національної культури та літератури – це ті ідейні та ідеологічні настанови пропонуваного збірника, що є базовими для життєвої дороги.

«Щастя – бути сильним» – це перша в українському письменстві збірка афоризмів та сентенцій геніального та універсального автора – доктора філософії, політичного діяча, ідеолога українського націоналізму, публіциста, мислителя – Дмитра Донцова. Багатогранний світ подано крізь різноматичну призму вдало дібраних цитат його гострого мислення.

Практичне значення збірки полягає в потребі та важливості відновлення думок великого Дмитра Донцова щодо державницької позиції, що, безперечно, є матеріалом для національного виховання в реаліях сьогодення, адже «За яку Україну? За Україну вільну від обіймів московського спрута, вільну від всякої Москви, Україну на руїнах потворної імперії і захланницького народу. За Україну, звільнену від змори тоталітаризму, советського то соціалістичного, який тепер прокладає собі тріумфальну дорогу в цілий світ. За Україну вільну від держави-тирана, вільну від колхозної панщини. За Україну не пацифістичну, що ставить мир в рабстві понад все, лиш за Україну, в якій віджив би давній войовничий дух нації, яка свою правду і Божу справедливість ставляла б понад життя і добробут.

І найголовніше, на прапорі тієї України, за яку маємо боротися, яку маємо пояснити усім, має стояти не дрібна ідейка біжучого часу – соціалізм, чи інша «кратія», а наша прадавня ідея, ідея нашої нації – ідея християнської культури» [1, с. 92].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Щастя – бути сильним. Афоризми та сентенції Дмитра Донцова / автор ідеї та укладач Оксана Микитюк. Науковий консультант – Ірина Фаріон. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 392 с.